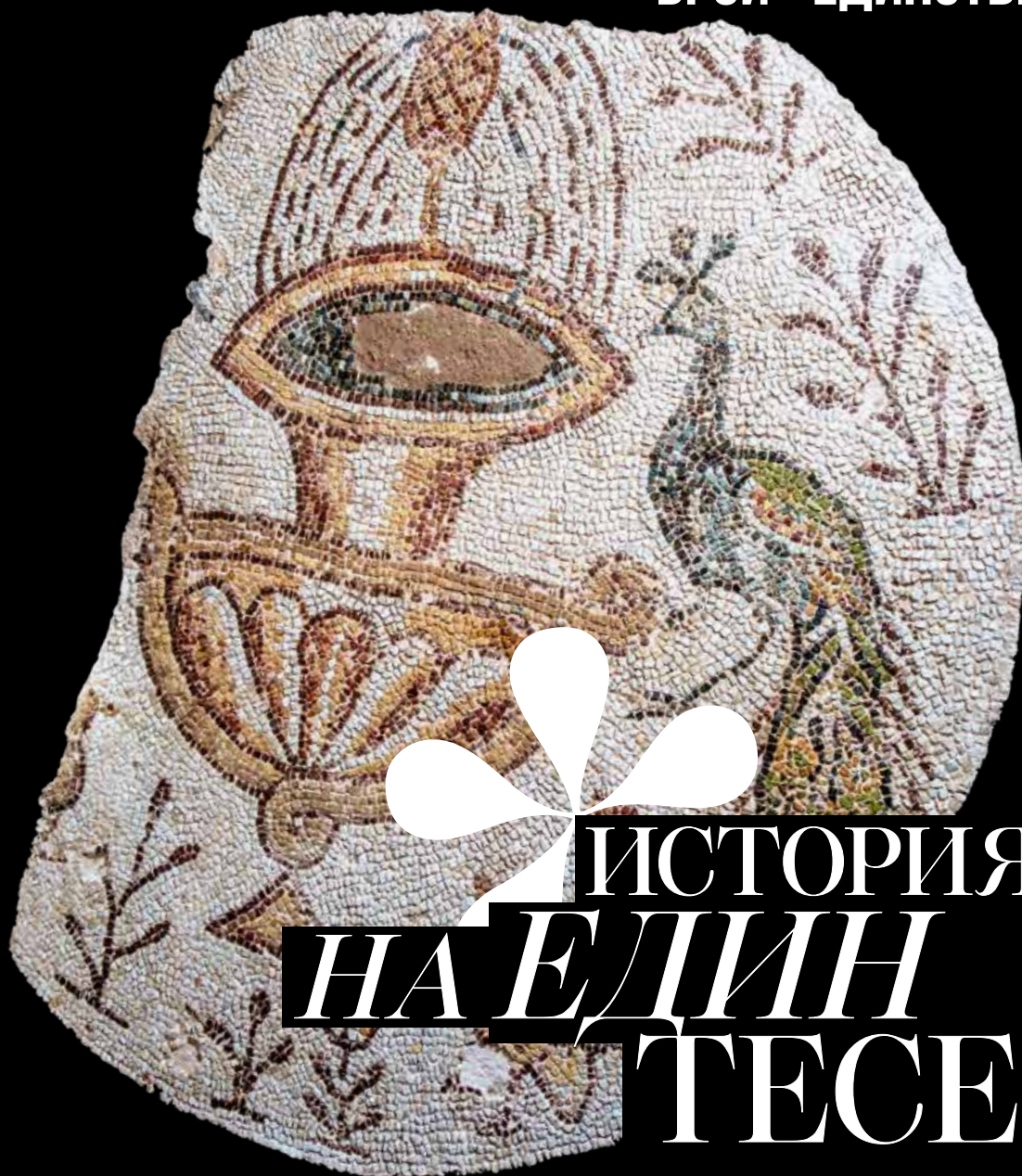

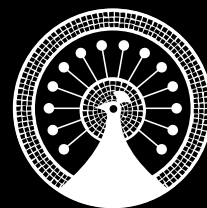
TESSERA*

БРОЙ - ЕДИНСТВЕН

ИСТОРИЯТА НА ЕДИН ТЕСЕР

ДУМАТА „ТЕСЕР“ („ТЕСЕРИ“ В МН. Ч.)
ОЗНАЧАВА ОТДЕЛНО КАМЪЧЕ,
ОБИКНОВЕНО С ФОРМАТА НА КУБ,
КОЕТО СЕ ИЗПОЛЗВА ЗА СЪЗДАВАНЕТО
НА МОЗАЙКА.

ЕПИСКОПСКАТА БАЗИЛИКА
НА ФИЛИПОПОЛ

www.plovdivmosaics.org

КАК МОЖЕ ЕДИН 1600-ГОДИШЕН ПАУН ДА НАКАРА СТОТИЦИ БЪЛГАРИ ДА МУ ПОСВЕТАТ БЕЗБРОЙ ЧАСОВЕ ДОБРОВОЛЕН ТРУД? С КАКВО ТАЗИ ПТИЦА ВДЪХНОВЯВА РАЗКАЗИ ЗА ОТМИНАЛИ ЕПОХИ ОТ ИСТОРИЯТА НА БЪЛГАРИЯ? ЗАЩО ТОЗИ ПАУН СТАНА ПРИЧИНА ЗА УСПЕШНО ПАРТНЬОРСТВО МЕЖДУ АМЕРИКА И БЪЛГАРИЯ? И КАК АЗ САМАТА СЕ ОЗОВАХ СРЕД ПРЪСТТА В ПЛОВДИВ? ОТГОВОРИТЕ СА В ЕДНО СЕДЕМГОДИШНО ПЪТЕШЕСТВИЕ, ИЗПЪЛНЕНО С ОТКРИТИЯ, КОЕТО ДОВЕДЕ ДО СЪЗДАВАНЕТО НА ЕПИСКОПСКАТА БАЗИЛИКА НА ФИЛИПОПОЛ.

НАНСИ ШИЛЪР
ПРЕЗИДЕНТ НА ФОНДАЦИЯ „АМЕРИКА ЗА БЪЛГАРИЯ“

КАМЪЧЕ ПО КАМЪЧЕ. РЪКА ЗА РЪКА.

За първи път отидох на мястото, където преди много векове се е издигала Базиликата, през 2015 г. Бяха ми разказвали за удивителните мозайки, скрити под пластове прорасли бурени и пясък, но някак все още не можех да си представя великолепието на това древно съкровище. Докато един ден реставраторката Елена Кантарева не извади лопата и метличка и скоро пред мен се откри цветна мозайка от малки камъчета – тесери, които изобразяваха птица. В този миг се превърнах в ентузиазирани поддръжник и доброволец за каузата.

Фондация „Америка за България“ и Община Пловдив вече си бяха партнирали успешно за реставрацията и експонирането на мозайките в намиращата се наблизо Малка базилика от V век. Това ни даде увереността, че заедно бихме могли да се справим и с новото, по-голямо предизвикателство. Вероятно беше за добро, че в онзи момент не си давахме сметка за многобройните изненади, които историята предстоеше да ни поднесе. Най-голямата беше, че под горния пласт мозайки от V век се оказа още един – от IV век, който се простираше на още по-голяма площ, отколкото някой някога си беше представял.

През първите две години копахме, и то много. Стотици хора от различни възрасти и професии посветиха безброй часове доброволен труд, за да почистят тоновете пръст, бурени и боклук. Вълнението от това, което се разкриваше под тях, беше балсам за разранените ръце и болките в кръста. Без всички тези доброволци вероятно все още щяхме да копаем.

В същото време архитекти, проектантите и строители заедно с археолози, реставратори и историци чертаеха плановете как най-добре да бъдат експонирани и обяснени пластовете мозайки. Беше важно да се избере подход, който да постави тези повече от 2000 кв. м. мозайки в центъра на преживяването, и да се разкаже за тях с уважение към историята и науката по интересен и разбираем начин за съвременна публика от различни възрасти, интереси и нива на познание.

Как може да се разкаже историята на Базиликата по възможно най-добрия начин?

Чрез виртуална реалност може да преживеем това, което вероятно хората от древния Филипопол са чувствали, когато са прекрачвали прага на Базиликата. Информационни табла, илюстрации и графики ни водят през спиралата на 17-вековната ѝ история. Спътник по време на това пътуване през историята са аудио туровете, достъпни на мобилния ни телефон. И за да е още по-вълнуващо преживяването, може да се снимаме сред „оживели“ мозаечни птици благодарение на технологиите за добавена реалност. Експерти от Детски научен център „Музейко“ в София помогнаха за реализирането на Откривателския кът в Базиликата, където децата могат да влязат в ролята на археолози, реставратори и антрополози чрез интерактивни игри и загадки.

EVN България дари средствата за създаването на пестроцветната външна детска площадка. В пейките дори има соларни зарядни устройства за телефони, така че батериите на посетителите да останат заредени след многото направени снимки в Базиликата и на децата.

Базиликата обедини усилията на стотици таланти хора от над 50 фирми, 48 от които са български. Хора и фирми дариха средства, за да подпомогнат дейността на културния център, като „осиновиха“ една от мозаечните птици, а други дариха оборудване и материали.

Без сътрудничеството с Община Пловдив, което започна с кмета Иван Тотев и продължи с кмета Здравко Димитров, тези цветни камъчета можеха все още да са скрити под многовековната пръст. Те и техните екипи нито за миг не отстъпиха от решимостта си да покажат на съгражданите си и света още един къс от уникалната история на България. Участието на Министерството на културата помогна за реализирането на проекта от първите му стъпки до неговото приключване. Посолството на САЩ, под ръководството на посланик Херо Мустафа и предшественика ѝ посланик Ерик Рубин, също не се поколеба в своята подкрепа.

Вълнението, което изпитах при първия досег с мозайките изпод пръстта, не е утихнало и до днес. Работата по Базиликата е едно от най-емблематичните преживявания в моя живот, а също и за екипа на Фондация „Америка за България“. За нас бе чест и привилегия да участваме в реализацията му. Надявам се скоро и вие да я посетите и да преживеете подобно вълнение, когато българската история оживее пред очите ви.

**AMERICA FOR
BULGARIA
FOUNDATION**

Нанси Шилър
Президент на Фондация „Америка за България“

Американският оптимизъм среща българския потенциал

НАГРАДА „СГРАДА НА ГОДИНАТА 2020“

Епископската базилика на Филипопол спечели наградата „Сграда на годината 2020“ в категорията „Проекти, свързани с развитието на градовете – градска среда и култура“.

ЗА ИЗПЪЛНИТЕЛИТЕ

Повече от петдесет са фирмите, които работиха неуморно, за да може Епископската базилика да разкаже своята история по завладяващ и достъпен начин за посетители от всички възрасти.

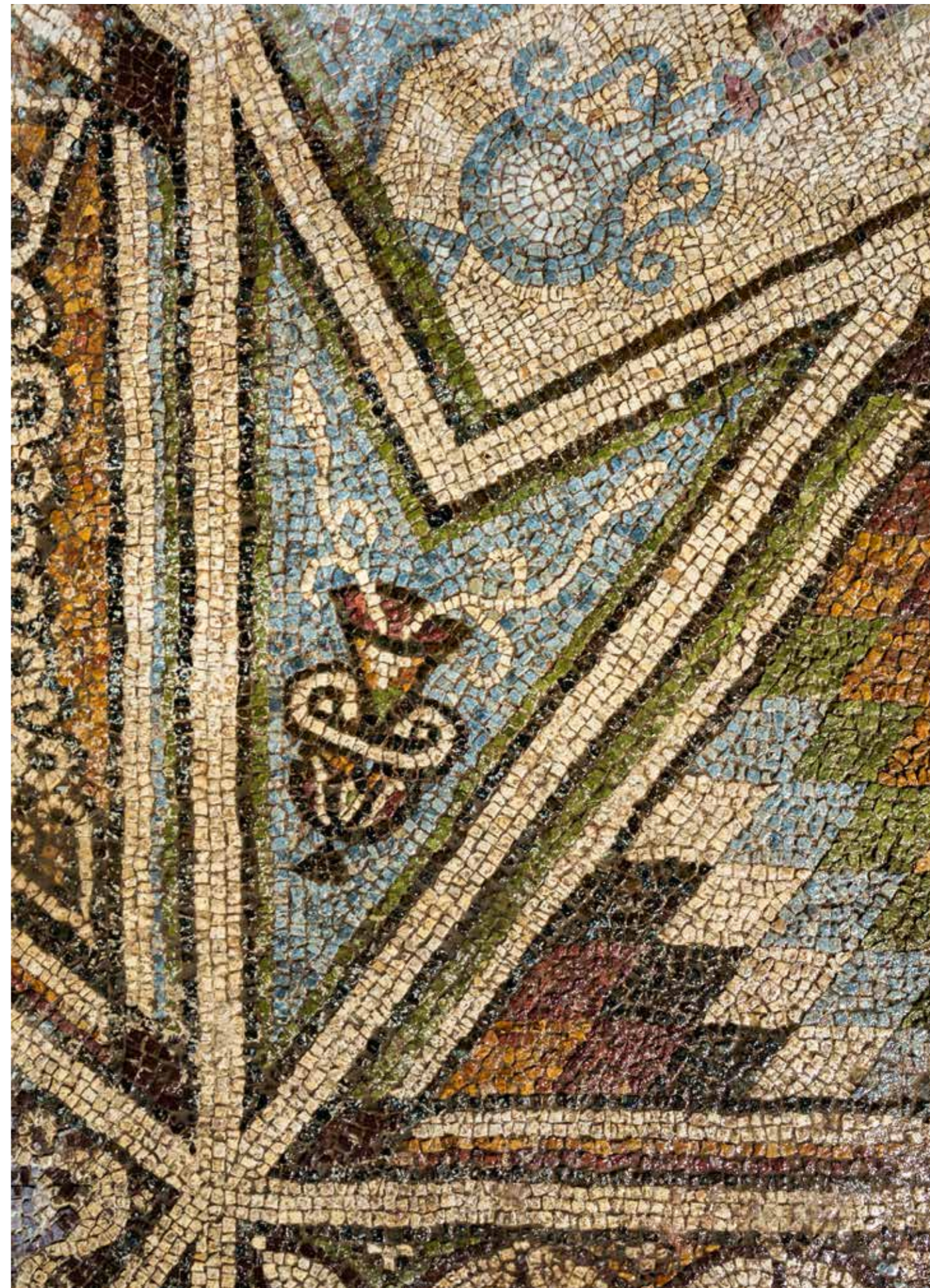

ЗА ПОСЕТИТЕЛСКИЯ ЦЕНТЪР НА БАЗИЛИКАТА

Посетителският център на Базиликата е модерно пространство за посещения, учене, събития. Над 2000 кв.м. антични мозайки на две нива, интерактивни изложби, виртуална реконструкция на интериора на църквата и завладяващо разказана хилядолетна история очакват посетителите на Базиликата. Визията за този културен център е да се превърне в привлекателно място за хора от всякакви възрасти, пловдивчани и гости на града от България и от света. В центъра на всичко, разбира се, са мозайките. Съвременни технологии допълнително ще обогатят преживяването на посетителите. Интерактивният детски кът и външната детска площадка, „класната стая“, ателието за реставрация на мозайки, пространството за събития, ще дадат възможност за по-наситено и разнообразно културно съдържание – изложби, концерти, представления, детски програми, научни конференции.

КАНДИДАТУРА ЗА СПИСЪКА НА СВЕТОВНОТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО НА ЮНЕСКО

Епископската базилика и римското мозаечно наследство на Филипопол са включени в Индикативния списък на ЮНЕСКО за значими културни и природни обекти.

Доц. Елена Кантарева-Дечева е заместник-директор на ОИ „Старинен Пловдив“. Тя е художник-реставратор и преподавател във Факултета по изящни изкуства към Академията за музикално, танцово и изобразително изкуство в Пловдив. От 2015 г. е проектант и ръководител на реставрацията на мозайките на Епископската базилика на Филипопол.

РЕСТАВРАТОР ДУМИ И ДЕЛА

ПЪРВИ ДОСЕГ. Първият ми досег с Епископската базилика на Филипопол беше през далечната 1988 г., когато като студент в специалност реставрация в НХА (тогава ВИИИ „Николай Павлович“) реших да избира фрагмент от мозайка за дипломната си работа. Година по-късно, след като завърших обучението си, започнах работа като реставратор в НИПК към ателието за мозайки в Пловдив, чиято основна работа на терен беше на Епископската базилика. По това време беше разкрита само южната половина от базиликата, като само мозайките от наоса бяха покрити с временно изградена защитна сграда. За съжаление, в годините на прехода всички дейности по реставрацията и опазването на Базиликата бяха преустановени, защитната сграда разрушена, а мозайките оставени на въздействието на атмосферните влияния.

В проекта за „Защитно покритие, реставрация и експониране на Епископската базилика на Филипопол“, иницииран и финансиран от Фондацията „Америка за България“, бях въввлечена през 2015 г. след успешното приключване на проекта за реставрация и експониране на мозайките от обект „Малка базилика“ в Пловдив, в който от 2011 до 2013 г. ръководих тяхната реставрация.

ЗНАЧЕНИЕ. Епископската базилика на Филипопол е паметник с изключително висока историческа, художествена и научна стойност. Сградата е уникална по своя мащаб, архитектурно решение и декорация и се нарежда сред най-представителните раннохристиянски обекти. Тя е носител на безценна информация за историята на ранното християнство и формирането и развитието на църковното изкуство на Балканите и в Европа.

Подовите на Епископската базилика на Филипопол са покрити с мозайки с обща площ над 2000 кв.м. При извършване на стратиграфските проучвания по време на консервацията се установи наличието на три пода – един хоросанов и два мозаечни, положени един върху друг. Те са многоцветни и се различават по своя мащаб, композиция и декорация. Датирани са в рамките на IV – VI век.

ЯРЪК СПОМЕН. По време на петгодишната ни работа на обекта реставраторският екип премина през много изпитания и предизвикателства, както житейски, така и професионални. Даваме си сметка, че да работиш върху обект с такъв мащаб се случва веднъж в живота. Имахме много тежки моменти, но и много вълнуващи и удовлетворяващи преживявания. Никога няма да забравя белия гълъб, който кацна и се разходи по мозайката малко преди да открием надписа с името на епископа върху долния мозаечен под. Завинаги ще помня горещото лято на 2017 г., когато мозайките от Базиликата бяха разкрити изцяло, ние работихме върху тяхната реставрация на терен, а хората, които преминаваха от север и можеха свободно да наблюдават нашата работа, ни се отблагодаряваха с ръкопляскания.

РЕСТАВРАТОР. Работата на реставратора може да се сравни с тази на лекаря с тази разлика, че нашите пациенти са неодошевени. Тя е градивна и връща към нов живот културните и художествени ценности, за да ги предадем на следващите поколения. За съжаление, тази професия не е много популярна и е често подценявана. Обичам работата си, носи голямо удовлетворение да възстановиш нещо, което е било забравено, застрашено от разрушаване или силно увредено и да го върнеш отново на хората, за да помнят историята си.

ДУМИ И ДЕЛА. Работата по Базиликата е предизвикателство, работа в екип, научни проучвания, взимане на трудни решения, удовлетворение, кауза.

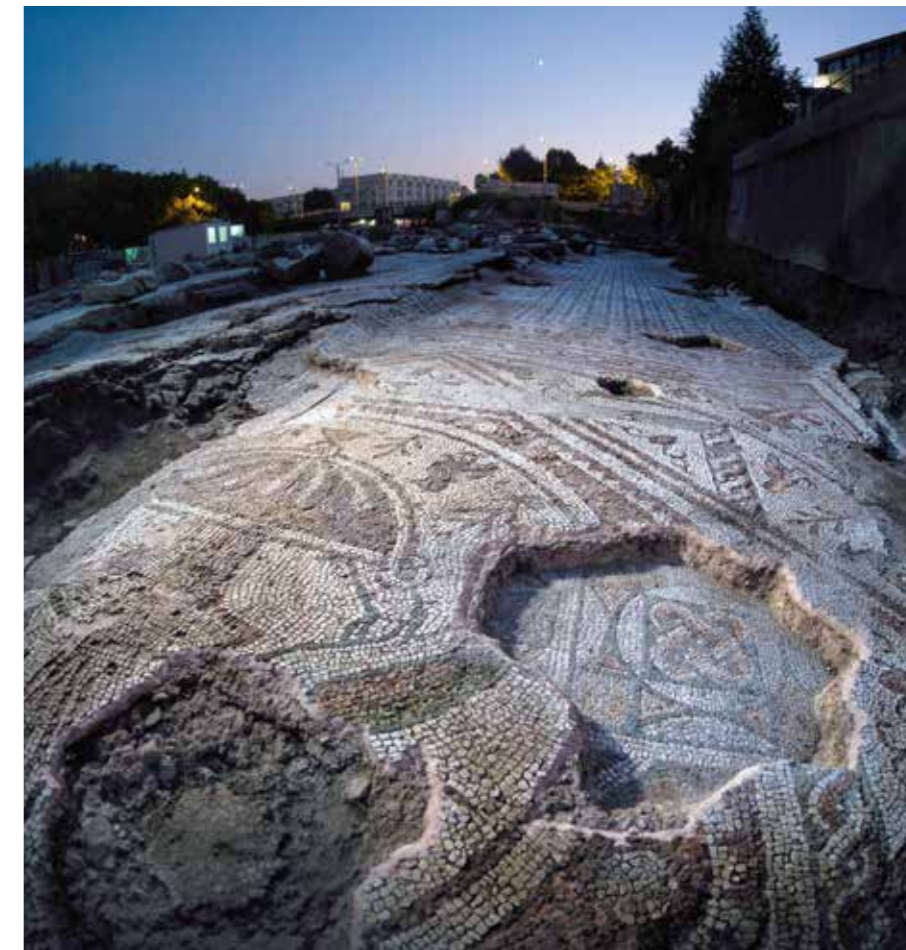

открита при строежа на булевард в центъра на Пловдив през 1982 г., Епископската базилика на Филипопол отново оживява за жителите и гостите на града благодарение на публично-частно партньорство между Фондация „Америка за България“, Община Пловдив и Министерството на културата. Процесът по реставрацията на Епископската базилика започва през 2014 г. Това е най-голямата раннохристиянска базилика, открита в страната. Построена е през IV век, скоро след легализирането на християнството в Римската империя. Първият разкрит слой мозайки датира именно от този период. Вторият слой е положен през V – VI век, а Базиликата е функционирала до края на VI век.

Посетителският център на реставрираната базилика разкрива над 2000 кв.м. римски мозайки от IV – VI в.сл.Хр., експонирани на две нива. Върху мозаечните подове оживяват над 100 уникални медальона с различни видове птици – от танцуващи токачки до пауни с разперени опашки, от бързиви папагали до птичка, която храни малкото си.

ЕПИСКОПСКАТА БАЗИЛИКА ОЖИВЯВА

ИЗОБРАЖЕНИЕ НА СЦЕНАТА „ИЗВОРЪТ НА ЖИВОТА“

Мозайките притежават свой специфичен облик, съчетал различните влияния с местната култура, традиции и ресурси, като обогатяват знанията ни за разпространението и развитието на мозаечното изкуство в Късната античност.

ОБИКОЛКА С ПОСЛАНИЕ

Посетителският център на реставрираната базилика разкрива над 2 000 кв.м. римски мозайки от IV-VI в.сл.Хр., експонирани на две нива – in situ на първия етаж, и вторият разкрит пласт - на втория етаж. Върху мозаечните подове оживяват над 100 уникални

медальона с различни видове птици – от танцуващи токачки до пауни с разперени опашки, от бъриви папагали до птичка, която храни малкото си. В централно пано на двата странични кораба на базиликата е изобразена и сцената „Изворът на живота“.

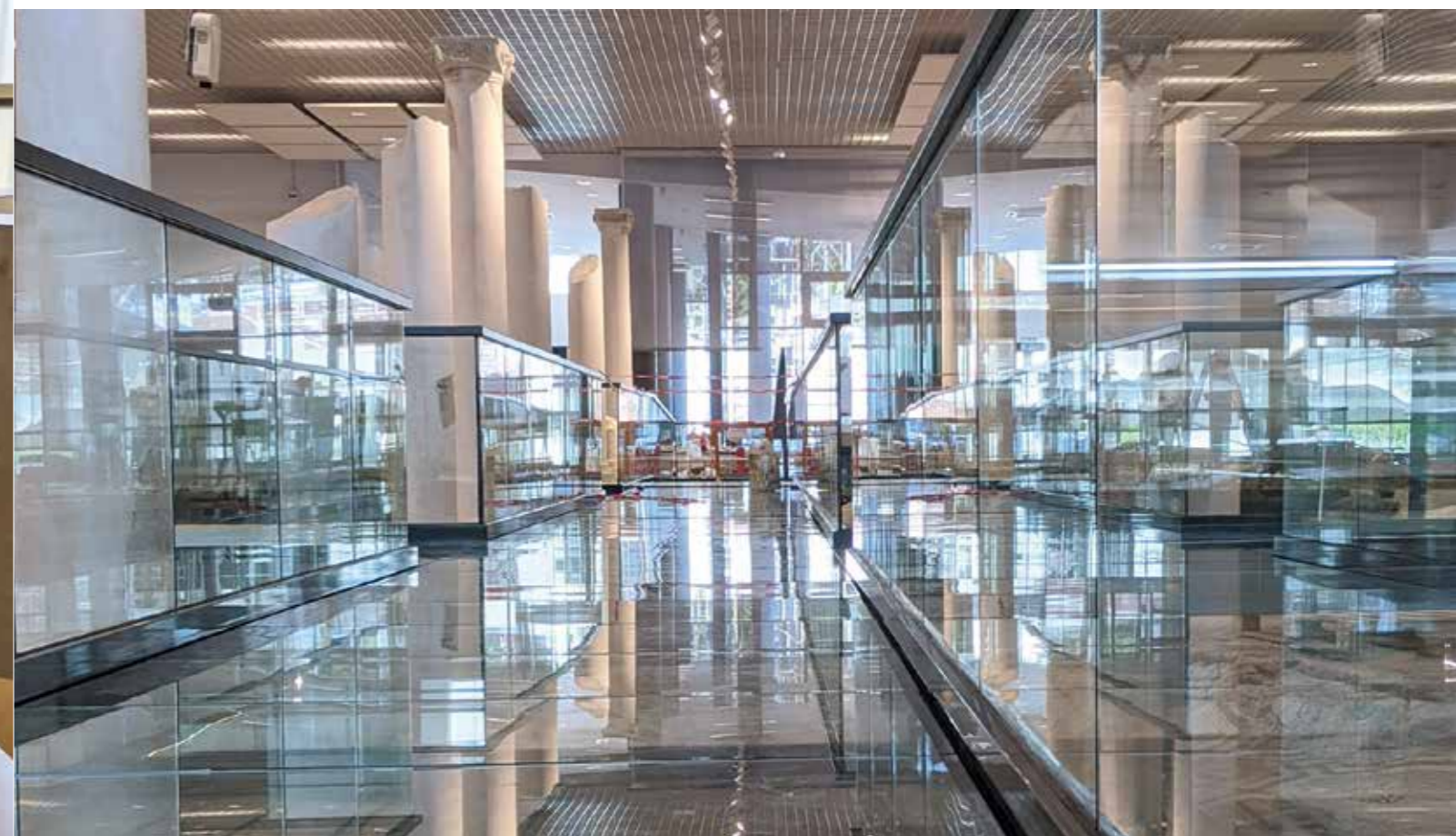

СПИРАЛА НА ВРЕМЕТО

Епископската базилика на Филипопол е изключителен археологически обект, нейните подови мозайки с площ от над 2000 кв.м. са най-големият запазен на място мозаечен под на раннохристиянска базилика от IV – VI век в Европа. Посетителският център, изграден над Базиликата, е един от най-модерните и съвременни оборудвани в България и предлага чудесна възможност за посетителите да се запознаят с богатото мозаечно наследство по нашите земи.

ИНТЕРАКТИВНИ КЪТОВЕ

Центърът включва и интерактивна детска „Зона на откривателя“, която представя историята на Базиликата по разбираем и вълнуващ начин, както и външна детска площадка, реализирана с дарение на EVN България.

ДА СЪХРАНИШ ИСТОРИЯТА С ПЪТУВАНЕ ВЪВ ВРЕМЕТО

Технологиите за виртуална реалност (VR) могат да ви накарат да се почувствате емоционално свързани с време или място, които вече не съществуват. Според Явор Бонев, виртуалните възстановки могат да бъдат изключително полезни при изучаване на историята. Той е основател на Animajor Studios, компанията, която пресъздава виртуално Епископската базилика на Филипопол за посетителите ѝ днес.

„VR не е самоцел, а помага да завла-

дееш вниманието по иновативен начин. Също така, позволява на хората

да осъществят емоционална връзка със събития от миналото“, обяснява Явор. Днес VR технологиите са се подобрили толкова, че успешно симулират дори операционни зали, бушуващи пожари и военни зони, които

се използват в обучението на хирурзи, пожарникари и войници и потенциалът им в тази насока тепърва ще се развива.

Доста работа трябва да се свърши преди да се стигне до ефектните компютърни графики и предизвикващите сетивата преживявания, независимо от индустрията, за която са създадени. Според Явор, в основата на добрата виртуална реалност стои предварителната подготовка. Преди да създадеш виртуална версия на средновековен замък, например, трябва да знаеш как е изглеждал истинският, от какъв материал е бил изграден, как остарява този материал, къде е стояла стражата и пр. По-комплексните VR продукти разчитат на много повече от компютърни анимации – те използват реални актьори, сценарии, музикални партитури за подсилване на настроението, класически рисунки, както и програмистки трикове.

„Предварителната подготовка е задължителна особено когато се работи с исторически теми“, казва Калина Атанасова, член на екипа, работил по виртуалната възстановка на Епископската базилика на Филипопол. Преди да започнат да работят по анимацията, Калина, Явор и останалите от екипа разговарят с историци, археолози и реставратори на мозайки, за да научат колкото е възможно повече за Базиликата. Нищо не е оцеляло до днес от оригиналната постройка с изключение на фрагменти от колоните, капителите и други архитектурни елементи, затова екипът пресъздава външния вид на Базиликата, изучавайки малкото запазени църкви от периода, както и средновековни рисунки на древни базилики.

Чрез виртуалната възстановка на Базиликата, екипът на Animajor се опитва да улови духа на мястото и да накара съвременния посетител да изпита усещанията, които вероятно са чувствали гражданите на древен Филипопол при всяко свое посещение. Резултатът е изумителен – богатият интериор буди благоговение, а птиците напомнят за Райската градина. Времето в Базиликата сякаш е спряло, а във въздуха се усещат тамян и силата на божествено присъствие... Никой, попаднал там, не може да остане безразличен, независимо от отношението си към вярата.

Безспорно, VR намира все по-широко приложение. Ще правим ли всичко във виртуална реалност в бъдеще? Явор отхвърля тази идея. „Има страх, че виртуалната реалност ще стане по-атрактивна от истинската и хората ще искат да прекарват цялото си време там. За мен VR е инструмент“, казва той.

VR не ни предлага бягство от реалността, а ни помага да я направим по-разбираема.

VR възстановката на Епископската базилика е достъпна в Посетителския център на Базиликата в Пловдив.

Личната емоционална връзка на Явор с изкуството във всичките му форми е насърчавана от ранна детска възраст под влиянието на неговия баща – известният български скулптор Теодор Бонев, чийто бронзов макет на древен Филипопол може да бъде видян в Посетителския център на Базиликата, а останалите му творби са част от частни и публични колекции по света.

**ЕПИСКОПСКАТА БАЗИЛИКА
НА ФИЛИПОПОЛ**

Адрес: Пловдив, бул. „Княгиня Мария-Луиза“ 2
www.plovdivmosaics.org

Археологическото проучване на Епископската базилика на Филипопол, реставрацията и консервацията на мозайките в нея и създаването на Посетителския център са осъществени с подкрепата на Фондация „Америка за България“, Община Пловдив и Министерството на културата на Република България. Епископската базилика и римското мозаечно наследство на Филипопол са включени в Индикативния списък на ЮНЕСКО за значими културни и природни обекти.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

ОБЩИНА ПЛОВДИВ

Фондация „Америка за България“ е независима, неправителствена и неполитическа американска фондация, която работи в партньорство с български организации за укрепване на частния сектор и свързаните с това демократични институции в страната. Фондацията развива дългогодишните традиции на доброжелателство и приятелство между народите на САЩ и България и насърчава контактите между хората на двете страни.

www.us4bg.org

НАПЕТИЯТ

ЗЕЛЕНООПАШАТИЯТ

ГОРДЕЛИВИЯТ

КРЪШНАТА

ИГРИВИЯТ

НАПЕРЕНИЯТ

ПУРПУРНАТА

ХРАБРИЯТ

КРИВОКЛЮНЧИЦА

ФОНДАЦИЯ „ПРИЯТЕЛИ НА БАЗИЛИКАТА – ПЛОВДИВ“

Чрез Фондация „Приатели на Базиликата – Пловдив“, активни граждани и бизнеси, както и чуждестранни дарители даряват средства, като „осиновяват“ една от близо 100 мозаечни птици.

Със събраните средства ще се подпомага културната дейност на Базиликата.

ПОЛИТАЩИЯТ

ОПАШАТИЯТ

ВЛЮБЕНИТЕ

ГИЗДАВАТА

СЛАДОКУСНИЯТ

ПРЕМЕНЕНИЯТ

ПЕСНОПОЙНАТА

БЪБРИВИТЕ

ПЪСТРОРИЗНИЦА

TESSERA – ИСТОРИЯТА НА ЕДИН ТЕСЕР

Графичен дизайн: Диана Шингарова

Снимки: Антони Георгиев, Юлиан Христов, Бояна Стоилова, Animajor Studios и Фондация „Америка за България“
Текстовете са предоставени от Фондация „Америка за България“ и Община Пловдив – ОИ „Старинен Пловдив“

Карта: Община Пловдив – ОИ „Старинен Пловдив“